

10. Лазаренко Н. І. Формування в дітей з функціональними обмеженнями індивідуальної системи знань сенсожиттєвого характеру засобами арт-терапії / Н. І. Лазаренко, А. В. Хіля, А. М. Коломієць // Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови, 2017. – Вип. 13. – С. 124–156.
11. Пахальчук Н. О. Використання педагогічних технологій у підготовці спеціалістів дошкільної та початкової освіти до фізичного виховання дітей / Н. О. Пахальчук // Technologies of Shaping and Enhancing Health of Human and Society: monograph. – Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2016. – С. 171–177.
12. Пахальчук Н. А. Использование игр-путешествий в физическом воспитании детей старшего дошкольного возраста / Н. А. Пахальчук // Социально- педагогическая и медико-психологическая поддержка развития личности в онтогенезе : сб. материалов междунар. науч.-практ. конф., Брест, 15-16 апр. 2015 г. / Брест. гос. ун-т им. А.С.Пушкина ; редкол.: Г.Н. Казарчик, Т.В. Александрович, М.С.Ковалевич. – Брест : БрГУ, 2015. – С. 193-197.
13. Сіваш Т. Д., Осадчук С. Ю. Використання інформаційних технологій у процесі літературно-творчої діяльності молодших / Т. Д. Сіваш, С. Ю. Осадчук // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми : Зб. наук. пр. – Випуск 52 / редкол. – Київ-Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2018.
14. Стахова І. А. Розвиток креативності молодшого школяра засобами природничо-екологічної проектної діяльності / І. А. Стахова // Розвиток особистості молодшого школяра : сучасні реалії та перспективи : матеріали третьої науково-практичної інтернет-конференції молодих науковців та студентів. Випуск 4 / Упорядники : О. І. Кілініченко, Л. І. Хімчук. – Івано-Франківськ, 2017. – С. 91-93.
15. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів: підручник / Б. М. Шиян. – 2-ге вид. – Тернопіль.: Навчальна книга - Богдан, 2008. – 272.
16. Pakhalchuk N.O. Pedagogical conditions of activation of children's motional activity / N. O. Pakhalchuk // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : наук. журнал. – Суми : СумДПУ, 2016. №7. – С. 80-90.
17. Pakhalchuk N.O., Holyuk O.A. Problems of physical activity in vocational training of future teachers / Pakhalchuk N.O., Holyuk O.A. // Physical education of students. – Kharkov, 2018. – VOL 22, № 1. – P. 45-50. – URL: <http://www.sportedu.org.ua/index.php/PES/article/view/535>.
18. Lazarenko N. I. Higher Education in Ukraine: Ensuring the Quality of Education / N. I. Lazarenko, V. V. Kaplinski // International Scientific-Practical Conference Theoretical and applied researches in the field of pedagogy, psychology and social sciences: Conference Proceedings, December 28-29, 2016. Kielce: Holy Cross University. – P.98-101.

ФОРМУВАННЯ ЦІЛІСНОЇ КАРТИНИ СВІТУ У ДІТЕЙ ЗАСОБАМИ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Тетяна Боричко, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»

*Науковий керівник: О.П.Григорович, кандидат педагогічних наук, доцент
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)*

FORMATION OF THE INTEGRAL WORLD'S PICTURE OF THE CHILDREN BY MEANS OF RESEARCH ACTIVITIES

Tetiana Borychko, master's student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

***Анотація.** У статті порушено теоретичні питання формування цілісної картини світу у дітей старшого дошкільного віку. Акцентовано увагу на необхідності використання дослідницьких методів у формуванні світорозуміння старших дошкільників, їх здатності до пояснення причинно-наслідкових зв'язків. Розкрито роль та методичну цінність елементарного навчального експерименту.*

***Ключові слова :** цілісна картина світу, старший дошкільний вік, дослідницька діяльність, експеримент.*

***Abstract.** The article deals with theoretical questions of the formation of a integral picture of the world of the senior preschool age children. The emphasis is on the need to using the research methods in shaping the worldview of the senior preschoolers, their ability to explain the cause-effect relationships. The role and methodological value of the elementary educational experiment are revealed.*

***Key words:** integral picture of the world, senior preschool age, research activity, experiment.*

Проблема формування цілісної картини світу підростаючого покоління є актуальною в сучасних умовах дисциплінарного підходу в освіті. Науковий фонд є свідченням особливої винятковості та важливості категорії «картина світу» як багаторівневої системи. Картина світу є одним із базових особистісних утворень, адже вона акумулює досвід, ціннісні, світоглядні системи багатьох поколінь.

Проблему формування картини світу досліджують з різних аспектів педагоги, психологи, методисти. Процес формування цілісної картини світу дошкільників є складним, проте необхідним, оскільки відсутність у дошкільному закладі системної роботи з даної проблеми негативно впливає на якість навчання й виховання. Проблема цілісного сприйняття природи у педагогічній літературі знаходить своє яскраве висвітлення у працях класиків – Я.А. Коменського, Й.Г. Песталоцці, К.Д. Ушинського, В.О. Сухомлинського.

Сприйняття природи розглядається і в рамках вияву внутрішньої сутності об'єктів природи через своєрідність їх зовнішніх характеристик. На нашу думку, цілісне сприйняття природи забезпечується взаємодією дитини з природою та визначається системою уявлень про навколишній світ, що формують світосприйняття, світорозуміння й світовідчуття особистості. У дослідженнях Т.С.Конюхової, К.Л.Крутії, Н.С.Лисенко, З.П. Плохій та ін. активно доводиться думка про виняткову роль дошкільного віку у формуванні уявлень про цілісність світу [2-4]. Так, діти дошкільного віку здатні активно засвоювати знання про елементарні взаємозв'язки в природі, аналізувати та робити висновки. Сприйняття природи має здійснюватися на основі розкриття взаємозв'язків між її складовими, що допоможе усунути безладність у вивченні природи та об'єднати її складові у цілісність.

Картина світу – модель дійсності. Результати аналізу філософських та психолого-педагогічних досліджень дають змогу констатувати, що різні наукові картини світу з'являлися на основі узагальнених, теоретичних й емпіричних знань певної епохи. Картина світу формується на основі уявлень людини про навколишній світ. Науковими дослідженнями доведено, що дошкільна освіта є основним, базовим компонентом формування наукової картини світу людини. Усі об'єкти, явища, процеси навколишньої дійсності сприйняті дитиною під час спостережень в природі мають знаходити своє відображення в образотворчій та мовній діяльності учнів (Н.М.Бібік, М.С.Вашуленко, В.Р. Льченко, К.Ж. Гуз, Л.П.Кочина).

На думку Н.В. Лисенко, дошкільники здатні активно засвоювати знання про елементарні взаємозв'язки в природі. До них педагог відносить: елементи наукових знань про основні екологічні фактори в розвитку живої природи (світло, температуру, вологу, поживність ґрунту) та очевидні взаємозв'язки і залежності; уміння класифікувати живу природу на основі безпосереднього сприйняття та аналізу зовнішніх ознак, способів взаємодії із середовищем та особливостей живлення. Таким чином, у дошкільному віці формуються первинні екологічні знання, що виникають як результат взаємодії з природою, існують у вигляді системи, мають бути усвідомлені особистістю, зорієнтовані на певну дію [2].

Об'єкти та явища природи завдяки своїй виразності й динаміці привертають увагу дітей раннього та переважно молодшого дошкільного віку. У старшому дошкільному віці діти разом із дорослими створюють екологічні моделі, доцільність яких зумовлена розмаїттям природних явищ, змінністю й циклічністю сезонних ознак, прихованістю причинних зв'язків. Відтак, особливого значення у процесі формування уявлень дітей про навколишній світ має елементарне експериментування.

Експериментально-дослідницька діяльність дошкільника в природі – синкретично єдина інтелектуальна та практична діяльність особистості, спрямована на пізнання ознак, якостей, властивостей об'єктів оточуючого світу природи. Дослідницька діяльність є основою емпіричного пізнання людиною довкілля, джерелом знань та розвитку пізнавальних інтересів, виникає в період раннього дитинства і продовжується протягом усього життя особистості. Дослідницька діяльність найбільшого значення набуває в період інтенсивного освоєння дитиною довкілля та набуття життєвої компетентності – період від 3-х до 10-ти років.

Виділяють такі етапи розвитку дослідницької діяльності дітей в природі в період дошкільного дитинства: I етап (підготовчий): маніпулятивно-експериментальна діяльність (до 3-річного віку дитини); II етап: цілеспрямоване експериментування (від 3-х до 5-ти років); III етап: власне дослідницька діяльність. Дослідницька діяльність дітей є рушійною силою розвитку логіко-інтелектуальної сфери дитини.

У процесі проведення елементарних дослідів у дітей старшого дошкільного віку формуються уміння встановлювати залежності між висотою сонця та кількістю тепла від нього; з'ясовувати якості та властивості повітря, води; визначати властивості глини (затримує воду), піску (сипкий, пропускає воду), каміння (тверде); встановлювати залежності між станом ґрунту (теплий, холодний, сухий, вологий) та ростом рослин, демонстрації природних явищ: блискавки, веселки, туману, усвідомлення необхідності певних умов для проростання рослин, визначення гостроти нюху в тварин та усвідомлення функцій органів чуттів. У процесі елементарної дослідницької діяльності дошкільників під час занять, ігор, прогулянок формуються уявлення дітей про присадибні (чорнобривці, барвінок, троянду, морозець), лугові (деревій, білу лілію), лісові (пролісок, конвалію, звіробій, незабудку) та степові (чебрець, волошку) квіти. З цією метою на ділянках дитячих садків необхідно створювати «біорозмаїття», яке, на думку Н.Ф. Яришевої, сприяє ознайомленню дітей з видовим багатством об'єктів природи та демонструванню різних взаємозв'язків на рівні угруповання [7].

Дослідницька діяльність має позитивний вплив на формування в дошкільників цілісного сприйняття природи. Усвідомлення дітьми зв'язків у природі забезпечується шляхом постановки проблемних запитань, створення проблемних ситуацій, виконання мовних логічних вправ, екологізації сюжетно-рольової гри, моделювання природних об'єктів та явищ. На думку З.П. Плохій, формуванню в дошкільників цілісного сприйняття природи сприяють дидактичні вправи. Наприклад, змістом вправ з тем «Повітря», «Вода» передбачено розкриття їх станів, властивостей, значення для живої природи, шляхів забруднення, пристосування тварин до умов середовища. Опрацювання дидактичних вправ з теми «Сонце» допомагає дошкільникам усвідомити причину змін пір року, потребу живих істот у сонячному світлі й теплі, «шлях» сонячної енергії до організму людини (наприклад, сонце – трава – корова – молоко – людина), значення сонячної енергії для живої природи [4, с.256].

Формування у старших дошкільників цілісного сприйняття природи, здійснюючись за системного впливу вихователів та батьків, реалізується з дотриманням визначеної сукупності дидактичних умов. Діти отримують інформацію про природу, що має індивідуальну значущість для них, оскільки пізнають природне довкілля своєї місцевості: повітря, воду, ґрунт (їх властивості, якості, стани), явища природи (сезонні, природні), рослини (будова, багатоманітність, умови зростання), тварини (будова, багатоманітність, спосіб життя), люди (будова тіла, призначення та дія органів (аналізаторів), вплив екологічного стану довкілля на здоров'я). Під час проведення елементарних дослідів та цілеспрямованих спостережень у довкіллі діти ознайомлюються із загальними закономірностями функціонування природи (повторюваністю та періодичністю процесів). Розкриття зв'язків у природі відповідно до ієрархічного принципу її будови.

Таким чином, дослідницька діяльність є могутнім фактором виховання та одним із засобів формування цілісної картини світу дітей старшого дошкільного віку. Організація дослідницької діяльності дозволяє організувати процес сприймання дитиною навколишнього світу, забезпечує формування яскравих образів, дозволяє формувати у дітей цілісні уявлення про навколишній світ, розвивати особистість дитини.

Список використаних джерел:

1. Грошовенко О. П. Сучасні підходи до еколого-природничої освіти дошкільників і молодших школярів : аспект наступності / Л. А. Присяжнюк , О. П. Грошовенко // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського : зб. наук. праць / редкол.: В. І. Шахов (голова) та ін. – Вінниця : Нілан ЛТД, 2017. – Вип. 52. – С.123-129.
2. Лисенко Н. В. Екологічне виховання дошкільників / Н. В. Лисенко– К .: Освіта, 1993. – 188 с.
3. Науменко Т. Формування природничо-екологічної компетентності дошкільників засобами авторської казки / Т. Науменко // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2012.

4. Плохій З. П. Виховання екологічної культури у дітей дошкільного віку: Методичний посібник / З. П. Плохій. – К.: Дошкільне виховання. – 356 с.
5. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори: В 5-ти т. – К., 1977. – Т. 3. – С. 5-282.
6. Шелестова Л. Формування цілісної картини світу в старших дошкільнят /Л. Шелестова // Дошкільне виховання. – 2010. – № 3. – С. 5 – 8.
7. Яришева Н. Цільові прогулянки до парків та скверів / Н. Ф. Яришева // Дошкільне виховання. – 2003. – №6. – С. 8-9.

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ЕКОНОМІКИ

*Світлана Булавенко, кандидат педагогічних наук,
докторант Інституту проблем виховання НАПН України*

FORMATION OF SOCIAL ACTIVITY OF THE PRIMARY SCHOOL PUPILS DURING ECONOMIC STUDIES

Svetlana Bulavenko, Ph D. (Pedagogy), Doctoral student of the Institute of Education Problems of the National Academy of Sciences of Ukraine

***Анотація.** У статті аналізуються особливості формування соціальної активності учнів початкових класів. Обґрунтовується необхідність економічних знань для соціалізації особистості. Звертається увага на систему формування соціальної активності в початковій школі.*

***Ключові слова:** формування соціальної активності, учні початкових класів, економічна освіта, спецкурс з економіки.*

***Abstract.** The article analyzes the peculiarities of the formation of social activity of primary school pupils. The necessity of economic knowledge for the individual socialization is substantiated. Attention is drawn to the system of formation of social activity in primary school.*

***Keywords:** formation of social activity, primary school pupils, economic education, special course in economics.*

Кардинальні соціально-економічні зміни, які сьогодні відбуваються в Україні, пред'являють високі вимоги до рівня освіченості та соціалізації громадян. Рухливість і мінливість соціуму викликає необхідність активної взаємодії й перетворення особистості. Входження України в Європейський освітній простір, висуває на передній план не лише необхідність змінити пріоритети в освітньому процесі й підвищити якість освіти, але й вимагає суттєвих педагогічних зусиль від закладів загальної середньої освіти при вирішенні проблем адаптації та активізації дитини в оточуючому соціальному середовищі.

Формування соціальної активності особистості досліджують І.Д. Бех, О.В. Варецька, В.П. Вдовиченко, Л.В. Канішевська, Л.В. Корінна, В.А. Ксюковський, О.М. Любарська, Л.В. Манчуленко, Л.М. Назаренко, В.Г. Панок, Ю.А. Привалов, Н.Є. Ситнікова та ін. Проте проблема формування соціальної активності саме молодших школярів все ще недостатньо вивчена.

Модернізація системи освіти в якості одного з найважливіших завдань початкової школи ставить формування соціально активної особистості, здатної до співпраці й співжиття в колективі, самостійного вирішення завдань, прийняття рішення, захищати свої права.

Активність є основоположним принципом педагогічної діяльності та необхідною умовою розвитку особистості учня. Сучасна школа, як важливим агентом соціалізації, є своєрідною моделлю суспільства, в якому відбувається засвоєння основних соціальних цінностей, норм, зразків поведінки в групі [3].

Соціальна активність учнів у ЗЗСО може мати безліч проявів і починається з цілісного сприйняття дитиною світу та себе в ньому. Ми погоджуємось із думкою В.М. Оржеховської